

ALFÖLDY JENŐ

Mintha az ő szemével**Kerék Imre hetvenedik születésnapjára**

Mintha az ő szemével – ez egyike Kerék Imre magával ragadó verseinek. Találkozik benne a költő világának több, fontos összetevője: a családi eredet, a hazai táj, a magyar és az egyetemes kultúra, a szépség s az igazság olthatatlan szeretete. Így indul ez a fiatalkori verse:

*Anyám nem látott soha tengert,
s Európa zsúfolt képtárai
sem tárták föl előtte kincsüket,
pedig megélt már hetven évet.
Korai lánykorától
neki megtapasztalt valóság
volt a Van Gogh-i búzamező,
a kék magasban gyöngyöző
pacsirtaének.*

Hetvenéves volt édesanyja, amikor Kerék Imre ezt a művét írta – s ez év június 29-én ő maga is ennyi idős lett. A Somogy megyei Háromfán született költőt egyedül nevelte anyja, mivel apja odaveszett a nagy háborúban. Gondolhatjuk, hogy Kerék Imre milyen áldozatok és erőfeszítések árán, nem kevésbé saját tehetsége s akarata birtokában tett szert alapos műveltségére, megszerezvén a pécsi tanárképző főiskola magyar–orosz–rajz szakos tanári diplomáját. Ilyen körülmények között lett költészetünk egyik legkulturáltabb mestere. Bravúrokra képes, de nem öncélú, hanem funkcionalista formaművésze a költészetnek. Méltán vallja elődjének a szintén dunántúli szőjejtésű, zámolyi parasztházban felnőtt Csanádi Imrét, a csöngői kúriában nevelkedett Weöres Sándort, a régiek közül Berzsényi Dánielt s a Csurgón tanító, „a Somogy”-nak mintaiskolát jövendő debreceni nagymestert, Csokonai Vitéz Mihályt. A különböző nyugat-dunántúli iskolákban tanítván, Kerék Imre Sopronban vert gyökeret, főként ott barátkozhatott meg az egymásra rétegződő művelődési korszakok tárgyi emlékeivel, ódon hangulatával. Sopron messzire esik a legnagyobb itthoni művelődési központoktól, de „provinciának” ma már senki sem nevezhetné a régi polgárvárost, Scarbantíát. Légköre hozzájárulhatott ahhoz, hogy Kerék Imre

éppúgy vonzódjék az ómagyar, mint a szülőhelyével kapott falusi műveltséghez, s éppúgy ragaszkodjon ehhez a két értéktartományhoz, mint ugyancsak falusi eredetű s az irodalmi régiségben szívesen elmerülő mesterei, Csanádi Imre, Weöres Sándor. Vagy mint kortársai közül a hetvenet ugyancsak ebben az évben betöltő Szepesi Attilának és a Szenczi Molnár Albe tről Kerék Imréhez hasonló avatottsággal versben megemlékező Veress Miklós. Hogy szellemi rokonságát másokra is kiterjesszem, az árvaságában osztozó Utassy József írt még ilyen ifjonti harsánysággal teli verseket a tavaszodásban megérzett szabadságvágyról: „Március, rügyek, lobogók / halalos évszaka! / Nyitott ingnyakú ifjúság! / Utcák tavasziszél szaga!” (*Március*). Velük együtt a valamivel idősebb évjáratból Buda Ferenc neve kívánczik még ide példás műgondjával s a nyugati mellett a keleti égtájon is messzire tekintő műveltségével.

Ha úgy tünne föl valakinek, mintha a *fölfedezés* friss örömeivel szólnék a költőről, akkor annak két oka van. Egyik maga a szemlélődésre hajlamos költő, aki százszor jobban ért az íráshoz, mint az önreklámhoz, s ezért kevesebben ismerik és ismerik el, mint megérdemelné. Másik az irodalom általános helyzete, amelyet egy minapi észrevételemmel jellemeznék. Az egyik irodalmi orgánumban arra panaszkodik egyik novellistánk, hogy ebben a *költészetcentrikus* irodalmi légkörben nehezen veszik tudomásul az elbeszélőket. Mintha a hatvanas évek novellistáját hallanám: akkor valóban több szó esett a költészetéről, mint ma, bár a regények akkor is nagyobb számban elkelték, mint a verskötetek. Régi beidegződöttség beszél még az ifjakból is, ahelyett, hogy észrevennék: nem a költők rémuralmáról van szó az elbeszélőkkel szemben (ugye, milyen furcsán hangzik ez?), hanem a „művelődési szerkezet” változott meg gyökeresen. A *könyv* ma is a legmegbízhatóbb szellemi raktározó eszköz, de az emberek figyelme az elektronikus készülékek felé fordult, onnét pedig rengeteg elektronikus szemét árad, kártékonyabb, mint a ritkán forgatott régi könyvekből a por. Ne a költőre mutogasson a prózaíró; mérje magát jó szerzőkhöz, legyenek bár lírikusok, epikusok.

Kerék Imrében nem csalódhat, aki igaz irodalomra vágyik. Témái ritkán térnek el az irodalom és művészet hagyományos tárgyaitól. A természet rendje szerint változó világ, a társadalom, a szerelem, a család, az értelmes munka, a történelmi, irodalom- és művészettörténeti múlt és jelen, a növekvő szegénység és a ma is elérhető lelki gazdagság. Az örökös keletkezés–virág-

zás–hervadás–elmúlás körforgása és mindaz, ami a – mindenekelőtt kulturálisan felfogott – hazát s az emberiséghez érinti. Európaibb magyar és magyarabb európai kevés tollforgató akad, mint Kerék Imre: méltó örököse kedvenceinek. Nemcsak a hosszasan sorolható hazai és más nyelvű költőknek – utóbbiaknak avatott fordítója korántsem mellékesen –, hanem festőknek, szobrászoknak is. Erősségei közé tartozik a *parafrazi-sok* költészete: az a fajta ráhangolódás más mesterek stílusára és költői világára, amely új és egyéni változatot hoz létre, mint ahogy nagy festők, zeneszerzők alkottak „variációkat” elődeik műveire. De ezeket *mintha az ő szemével néznénk*, amikor verseit olvassuk. Kerék Imre képzőművészek és zenészek alkotásait is „műfordítói hűséggel” és intuícióval ülteti át a maga nyelvére, vagy – másként mondva – szólaltatja meg a líra hangszerén. Úgy, ahogy azt kiváltképp kedvencétől, Csanádi Imrétől láthatta. Felejthetetlenül idézi szavakban Egry Józsefet, Van Goghot, Ferenczy Bénit, Henry Moore-t, olyan lelki energiáit mozgósítva, mint mikor elementáris érzések kerítik hatalmukba az embert – szerelem, gyász, halálos szorongás.

Másoknak talán a költő „kismesteri” alkotásainak ötvösművészi vagy miniatiori alapossága, Csanádinál látott avatottsága és ízlése tűnik föl Kerék Imre működésének láttán. Motívumai több változatban ismétlődnek, mintha az elérhetetlen tökéletességet keresné kielégíthetetlenül. Ám az *idilli*, a *bukolikus költészet* vagy a *pannon derű* címkéje ránézve is féligazságként hangzana. Derűs életképei, meghitt és festői tájképei mellett észre kell vennünk azokat a remekeit, amelyek nem csupán életszerű képeikkel, modern illesztésű metaforáikkal, a metrikus vagy az ütemhangsúlyos verselés tökéletességével bűvölnek el, hanem látomást

adnak a nagyvilág állapotáról, a szubkultúra haláltánc-hangulatú tobzódásáról, a társadalmi igazságtalanság farsangi álarc-cseréiről, amelyek negyed évszázada, nagy csalódásaink óta sokkolnak bennünket. Visszább is tekinthetnék az időben, de 1988–89 táján vártunk fokozott bizalommal valami jobbra, szebbre, élhetőbbre Magyarországon. Magunknak már nem álmodunk ilyesmire; reményeink (és közadosságaink) az unokáinkra szállnak. Kerék Imre évezredfordulói társadalom- és művelődéskritikai tárgyú versében a kitörő gejzír erejét érzem, amely csodaképpen mégsem feszíti szét a forma fegyelmét, legföljebb az iramgyorsító sorátvetések jelzik a belső diszharmóniából fakadó indulatot (*Lakatlan csillag csöndjét; Nem ereszt; Bartók; Mikes; Ballada a világ mulandóságáról; Ezredvégi strófák; XX. század végi poéta verse; Danse macabre*). Kiegyensúlyozottságra törekvő alkat, a melankólia és a felcsapó életöröm természetes végletei közötti „arany középutat” keresi, de éber szemmel és kellő dühvel veszi észre a növekvő ártalmakat. Sebeit nem szívesen mutogatja – számára a magány még nem szenvedés, az indulat nem csillagrobbanás –, az élet nyugodt medrében haladva hozza ki olykor sodrából a jogos felháborodás. Közemberként egyaránt részesül csapásokban s az élet csodáiban.

Legutóbbi kötete műfordításokból áll. Költőtársával, a Tapolcán élő Németh István Péterrel „vetekedve” – egymást munkára ösztökélve – állították össze olyan átültetésekből, amelyekben (Kálnokyval, a példaképpel mondva) a „lehetséges változatokat” keresték ugyanazokra az idegen nyelvű költeményekre. Bennük még van kedv, remény a nemes játékhoz, amelynek talán nem is árt, hogy már nem divat – csak hagyják élni, teremni.

